

nak nagy általánosságban ideológiai szempontból semlegeseknek kell lenniük. Ezáltal ugyan elvész az olvasóval megvalósuló közvetlen párbeszéd és érdekei felőli kikérdezés lehetősége, ám a könyvtárügy fejlődése az olvasói-használói önállóság garantálása nélkül nem képzelhető el.

Végül pedig: korántsem közömbösek a gazdasági-gazdálkodási kérdések. Be kell vallani: eddig nem sikerült feloldani az ellentmondást aközött, hogy míg az információs szolgáltatásokban megjelenő hozzáadott érték a fizetett szolgáltatások elkerülhetetlenségét hirdeti, addig minden információs szakmai állásfoglalás a maximálisan szabad hozzáférés mellett tör lándzsát.

A tudományos könyvtárak szolgáltatásait – bölcsen – könyvtáriakra és információsakra osztották. Az előbbiek maradtak – a másfél száz év hagyományaként – ingyenesnek, az utóbbiakért pedig térítést szednek. Térítéses szolgáltatásaik az alábbiak: SDI, retrospektív keresés az adatbázis-

sokból, primer dokumentumokról másolatkészítés, fordítási szolgáltatás, szemle és elemző anyagok készítése. Míg egészében véve ez helytálló gyakorlat, nem is beszélve arról, hogy jó ideje bevettnek mondható, bizonyos finomítások (perszonalifikálás, diverzifikálás) elképzelhetők benne.

A tudományos könyvtárak információs szolgáltatásai következtében ma már értelmét veszítette az a szembenállás, amely az információs intézményeket jó negyven éven keresztül preferálta velük szemben. Fontosságuk az információs társadalom felé haladva nöttön nő, s ezért nem szabad hagyni, hogy retrográd atavizmusok fékezzék sikerességüket.

/GILÁREVSKIJ, R. S.: Naučna biblioteka v èpohu èlektronnyh komunikacij. = Naučnye i tehničeskie biblioteki, 7. sz. 1998. p. 3–12./

(Futala Tibor)

Van-e jövőjük a könyvtáraknak a 21. században?

A kérdéskör angolszász szakirodalmának szemléje és értelmezése orosz nézőpontból

A szakirodalmi szemle szerzője kereken 30 cikket-tanulmányt preparált ki angolszász orgánumból, hogy az oroszországi kollégák se maradjanak ki ennek az „ontológiai” kérdéskörnek nyugati pertraktálásával kapcsolatos „megnyugtató-sokból és ijesztgetésekből”.

A szerző által követett módszer az, hogy először dióhéjban foglalja össze az ide tartozó pró és kontra megállapításokat, majd hosszú részleteket fordít le a szóban forgó dokumentumokból, s e részleteken belül is saját kiemeléseket alkalmaz.

Az alábbiakban egyfelől az in nuce „megnyugtatókat”, másfelől pedig az „ijesztgetéseket” közöljük mint a szemle szerzőjének szuverén értelmezéseit.

A

Egyfelől: Az „információs forradalom” keretében keletkezett az egész társadalom és minden egyén számára kardinális kérdés, az információs biztonság problémája. Ennek kellene megvédenie mindenkit a kulturális monopóliumra, a magánéletbe történő beavatkozásra, a konkrét gazdaságok aláásására, a szociálisan káros értesülésekre törő információfelhasználástól.

Másfelől: Az új „információs ideológia” az információt áruként kezeli. Ezt az árut objektíven szabadnak kell tartani. A többi nem más, mint a realitás következménye. Ellenállni a szabad, s

meglehet: konkurenciára épülő információpiacnak, az egyszersmind ellenállni az információszabadságnak, azaz a mai demokratikus társadalmak alapvető szabadságainak.

B

Egyfelől: Az internet lehetőségei határtalanok. Ám benne a kulturális dialógus helyett túlnyomóan egyoldalú információ található, az angol nyelv és az angol-amerikai kultúra uralkodik el kereteiben. Ezzel párhuzamosan veszélybe kerül az ember joga az információs pluralizmusra, következésképpen az intellektuális szabadságra. Az interneten – a tisztességes egyensúly jegyében – a köz- és magánérdek kompromisszumával az információ tartalmát illetően cenzúrát kellene bevezetni, és értelmes hozzáféréssel biztosítani egyrészt az emberek különféle nézeteinek kifejezését, másrészt pedig a használók védelmét az információs manipulálással és a dezinformálással szemben.

Másfelől: Természetesen számos állam, így Nyugat-Európa kultúrája sem érthet egyet az egységes információs hálózat „mcdonaldizálásával”. Azonban a represszív cenzúra és a „filtrálás” lehetősége immár bebizonyosodottan nem lehetőség ez esetben. Az az elgondolás, hogy minden állam maga dönti majd el, hogy milyen információ pártolendő, és milyen a tiltandó, ráadásul veszé-

lyes is: az „információ politikai helytállóságának” tévútjára vezet, ami a „nem elégségesen demokratikus” államokra jellemző. Az emberi szabadság fontosabb, mint a cenzúra bármiféle előnye.

C

Egyfelől: A számítógépi technológia nemhogy kiszorítaná a könyvtárakat a történelem színpadáról, hanem még meg is növeli társadalmi szerepüket, feltéve hogy sikerül a könyvtári munka új paradigmáját megtalálni.

Másfelől: Már a jelenlegi nemzedék életében ki fognak szorulni a nyomtatott kiadványok az elektronikus publikációk térhódítása nyomán, és nem lesz szükség többé a könyvtárnak nevezett épületben az ismeretek közötti navigálásra.

D

Egyfelől: A számítógép nem fogja kiszorítani a könyvet, mint ahogy a könyv sem szorította ki a beszédet. A könyvtárak – ellentétben a „planetáris korporációkkal” – alkalmasak az ellátás hagyományos formáit újjal ötvözni. Értékük abban keresendő, hogy az internet információi kaotikusak, minőségi ellenőrzés nélküliek, illetve a bibliográfiai keresés bizonytalan benne.

Másfelől: A könyvtárak tudomásul kell hogy vegyék: az internet nem az ő állományukat egészíti ki, hanem az az ő állományuk. Azonban az új

eszközök használatába való bevezetést, az információk világában történő navigálást a „planetáris korporációk” jobban értik önáluk.

E

Egyfelől: A könyvtáraknak nem az a fő problémája, hogy nincs elég épületük, állományuk s berendezésük, hanem hogy hiányzanak a profi könyvtárosok. Ezt a hivatást komoly változások fenyegetik. Közülük a legfontosab: a szolid kulturális alap. Az „információs társadalom” könyvtárosának „hallania kell a kultúrát”. Ez az ő előnye a műszaki szakemberekkel szemben, akik csak a „számítógép hallására” képesek.

Másfelől: A könyvtárak tipikus figurája, akit olykor „könyvtári vénkisasszonynak” ábrázolnak, a múltba kerül. Ez a szakma haldoklik. Az „információs társadalomnak” nem könyvtárosokra van szüksége, hanem információs specialistákra, akik magas szintű felkészítést kapnak. Mégpedig olyan szintű, amelyre a „könyvtáros iskolák és tanszék” egyáltalán képesek lennének.

/BAGROVA, Irina: Est' li u bibliotek buduše v XXI veke. Obzor angloážnoj literatury 90-h godov. = Bibliotekovedenie, 1. sz. 1999. p. 138–151./

(Futala Tibor)

Fundraising: hogyan teremtsünk kiegészítő anyagi alapokat?

A fundraising jellegzetesen amerikai tevékenység, amely társadalmi erőforrások mozgósításával igyekszik kiegészíteni vagy teljes mértékben fedezni egy-egy feladat költségvetési kereteit.

A szerző, aki a Harvard University Libraryben a német könyvek beszerzéséért felelős, saját tapasztalatai alapján vázolja fel azt a tíz szabályt, amelyek alkalmazásával sikerült eredményes stratégiát kialakítani pénzügyi kereteinek növelésére. Véleménye szerint minden könyvtáros képes lehet erre a tevékenységre; ő maga 1996 óta 200 000 dollárt szerzett intézménye számára.

Ahhoz, hogy egy egyetemi könyvtár mindazt beszerezhesse, amire szüksége van, meg kell növelnie a beszerzési keretét. Ezzel szemben egyre távol a megjelent címek és a könyvtárak által beszerezhető címek száma közötti szakadék. Ennek három oka van:

- az állandóan bővülő könyvtermés (1998-ban 78 042 cím jelent meg Németországban, ami eddigi csúcs),
- a valuták ingadozó átváltási kurzusa (ha pl. csak egyetlen centtel csökken a dollár értéke,

ez az adott beszerzési keretben 10 000 dolláros veszteséget eredményez),

- a drága könyvtárak (itt további terhet jelent a sorozatok és többkötetes művek megrendelése, ami hosszú távú elkötelezettséggel jár).

A Harvardon az a cél, hogy az oktatáshoz és kutatáshoz szükséges német kiadványok mindegyikét – jelenjenek meg bármilyen formában – beszerezzék. Ezt a célt azonban csak kiegészítő források megnyitásával lehet elérni.

A tíz alapszabály

1. **Válassz a miértre.** Mielőtt a könyvtáros elindítaná kampányát, alaposan indokolnia kell, *mi célból* van szüksége pénzre. Ezzel a válasszal kell meggyőznie az egyéneket és szervezeteket, hogy érdemes célt támogatni. A miért? kérdése állandóan napirenden lesz a kampány során.

2. **Megszerezni az anyaintézmény támogatását.** Anyagi és erkölcsi támogatásra van szükség ahhoz, hogy a kampány egyáltalán elindulhasson. A könyvtáros munkaidejének egy részét is igénybe